

Статті

Любов ВОЛОШИН

ЮРІЙ СТАРОСОЛЬСЬКИЙ: ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ

Lubov VOLOSHYN. Yuri Starosolski: A Return from Forgotten Past.

Юрій Старосольський (1907-1991) належить до плеяди визначних діячів української культури і науки, довго замовчуваних тоталітарним режимом і через те все ще малознаних нині у своїй Батьківщині. Перша в Україні публікація про нього як художника й учня школи О.Новаківського з'явилась у Львові 1998 р.¹. Дещо пізніше на сторінках перевиданого в 2000 р. восьмого тому "Енциклопедії Українознавства" було поміщено біографічну довідку про нього, проте без жодної згадки про його творчість як митця. Між тим, різнобічно обдарована творча постать Ю.Старосольського, високо цінена і поважана за кордоном, заслуговує врешті пильної уваги також з боку вітчизняних дослідників.

Народився Ю.Старосольський у Львові і формувався в елітарному культурно-мистецькому середовищі Галичини поч. ХХ ст. Батько його, Володимир Старосольський (1878-1942) був відомим у Львові адвокатом, в минулому – діячем у Бойовій Управі УСС та в уряді УНР, проф. Українського Університету у Кам'янці-Подільському та в Українському Вільному Університеті (УВУ) у Празі. Мати Юрія, Дарія Старосольська, з дому Шухевич (1881-1941) – піаністка, викладач Музичного Інституту ім. М. Лисенка, також була громадською діячкою, редагувала у Львові журнал "Мета", писала нариси та поезії до жіночого

¹Волошин Л. Юрій Старосольський (1907-1991) // Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові: Біографічний словник учнів.– Львів, 1998.– С. 57-58.

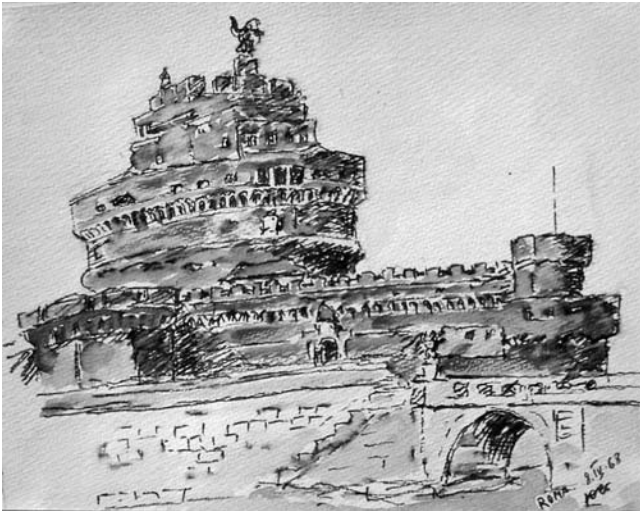
часопису "Нова Хата". Дідусь Юрія по матері, Володимир Шухевич, був знаним в Галичині громадським діячем, вченим-етнографом, автором унікальної нині 5-ти томної праці "Гуцульщина". Бабуня Юрія, Герміна Шухевич (1852-1939), була відомою діячкою емансипантського руху в Галичині, директором Інституту для дівчат ім. Кн. Ольги. Рідна сестра Юрія, Уляна Старосольська (псевдонім – Любович, род. 1912 р.) – журналістка і письменниця, співпрацівниця "Нової Хати", згодом на еміграції у США, редагувала відомий часопис Союзу Українок Америки "Наше Життя". Брат Юрія, Ігор Старосольський – архітектор, відомий як один із організаторів реставрації архітектурних пам'яток Львова.

Юрій змолоду виявляв всебічну обдарованість – малював, грав на скрипці, захоплювався спортом, був діяльним учасником молодіжного пластунського руху в Галичині, членом куріня "Лісові Чорти", де культивувався не тільки фізичний вишкіл, але й патріотичне самовиховання українського юнацтва². Отримав прекрасну освіту, навчаючись певний час у Бенедиктинській гімназії (класичного типу) в Карінтії (Австрія), а потім – в Українській Академічній гімназії у Львові, яку закінчив з відзнакою в 1926 р.³.

Варто зауважити, що Ю.Старосольський належав до того ж покоління ідейної галицької молоді, що і його дворідний брат, ровесник Роман Шухевич, згодом відомий як легендарний генерал Чупринка, провідник Української Повстанської Армії на рідній землі. Обидва з дитинства були виховані в патріотичній атмосфері їх родин, а потім – у стінах елітної у Львові Академічної гімназії та у середовищі пластового руху. Водночас обидва були дуже різні. Якщо рішучий, вольовий Роман змолоду виявляв нахил до політично-військової діяльності, то Юрій наділений м'якою

²Рогожа Р. Про Юрія Старосольського-пластуну // Пластовий Шлях.– Нью-Йорк, 1998.– Ч. 2.– С. 43; також: Старосольська У. Тисовий гай. Пам'ять Начального Пластуну // Свобода.– Нью-Йорк, 1993.– 3 серпня.

³Юрій Старосольський. 28 лютого 1907 - 21 жовтня 1991 рр. (Біографічна анкета) // Пластовий Шлях.– Нью-Йорк, 1998.– Ч. 2.– С. 44-45.

Юрій Старосольський. Мотив з Риму. 1968. Папір, туш, перо, розмивка, акварель. 19 x 24 см.

Юрій Старосольський. Дубровник. 1970. Папір, туш, розмивка, акварель. 21,5 x 15,2 см.

художньою поетичною натурою “завжди усміхнений, веселої вдачі, товариський і братерський”, тяжів скоріше до культурно-просвітницької і громадської роботи серед пластової молоді. Писав для них пісні, друкував поезії і нариси, виступав з рефератами. Певний час (1931-34 рр.) разом із сестрою Уляною редагував у Львові журнал для молоді “На Сліді”⁴.

Фахову освіту юриста Юрій Старосольський отримав, навчаючись в 1926-31 рр. на правничому факультеті Львівського університету. Саме на ті студентські роки припадає його навчання у школі Новаківського. Тут найбільше цікавили його лекції рисунку, що їх вів сам Маєстро. Від нього отримав початки професійних малярських знань, які згодом так знадобились йому при шкільному навчанні своїх вчителів під час подорожей по світу.

У Львові до війни Юрій Старосольський працював за фахом як юрист, займаючись разом з батьком адвокатською практикою. З часом, однак, все більше схилявся до наукової праці у ділянці юриспруденції. В 1931 р. захистив у Львові ступінь магістра права, а в 1940 р. – доктора права та суспільних наук УВУ у Празі⁵. Вибух Другої світової війни зруйнував великі науково-творчі плани Юрія. До того ж більшовицький режим в Галичині розпочав нещадну розправу з українськими родинами Старосольських і Шухевичів. Рятуючись від репресій, Юрій Старосольський в 1944 р. емігрує до Німеччини, стає викладачем кримінального права і теорії права в Українському Вільному Університеті у Мюнхені та професором права в Міжнародному Університеті (Мюнхен, 1947-49 рр.). Водночас займається організацією пластового руху серед українських емігрантів у Німеччині.

⁴В архіві ХММ О.Новаківського у Львові зберігається відбиток цього журналу (за 1936 р., ч. 7) із надрукованою у ньому пластовською піснею “При ватрі” (музика Ю.П’ясецького) та дарчим записом: “Дорогому Юрасикові на спомин наших Юних Днів.– Мюнхен, 1947. Юрко П’ясецький.

⁵Старосольська У. Життєвий шлях Юрія Старосольського // Пластовий Шлях.– Нью-Йорк, 1998.– Ч. 2.– С. 41-41.

Переїхавши в 1949 р. до США, Юрій Старосольський стає тут діяльним учасником українського життя в Америці – організовує “Об’єднання Українців” у Вашингтоні, очолює тутешній осередок НТШ. Закінчивши в 1953 р. Американський Університет у Вашингтоні, отримує ступінь магістра політичних наук і в 1974 р. стає професором, викладачем права в Українському Католицькому Університеті у Римі та керівником його філії у Вашингтоні. Він – автор університетського підручника та багатьох статей з ділянки Карного Права, виданих на кількох європейських мовах⁶, член редакційної колегії Енциклопедії Українознавства, дійсний член НТШ та УВАН (Українська Вільна Академія Наук, Нью-Йорк). Одночасно продовжує активну пластунську діяльність як голова Краєвої Пластової Ради у США, публікує низку оповідань і пісень у пластовій пресі Америки. За довголітню громадську і наукову діяльність Юрій Старосольський в 1977 р. був нагороджений пластовим “Орденем Вічного Вогню”. Помер художник в 1991 р. Похований на цвинтарі св. Андрея Первозваного в Бавн-Бруку.

Малярством Ю.Старосольський займався у вільний від фахової праці час. Малював здебільшого імпресіоністичні етюди в техніці олії та акварелі, поєднаної із рисунком фломастером. В них фіксував свої враження від чисельних подорожей спочатку по Україні, а потім, вже на еміграції – по Німеччині, Італії, Іспанії, Швеції, Індії, Індонезії, Таїланду. Ці його твори, укладені у серію “Мандрівки з пензлем”, з великим успіхом експонувались в 1979 р. на персональній виставці митця у Нью-Йорку (під егідою ОМУА)⁷, а в 1982 р. – у Торонто⁸ та Вашингтоні⁹. Опубліковані з цієї нагоди в американській пресі відгуки

⁶Енциклопедія Українознавства.– Львів, 2000.– Т. 8.– С. 3030.

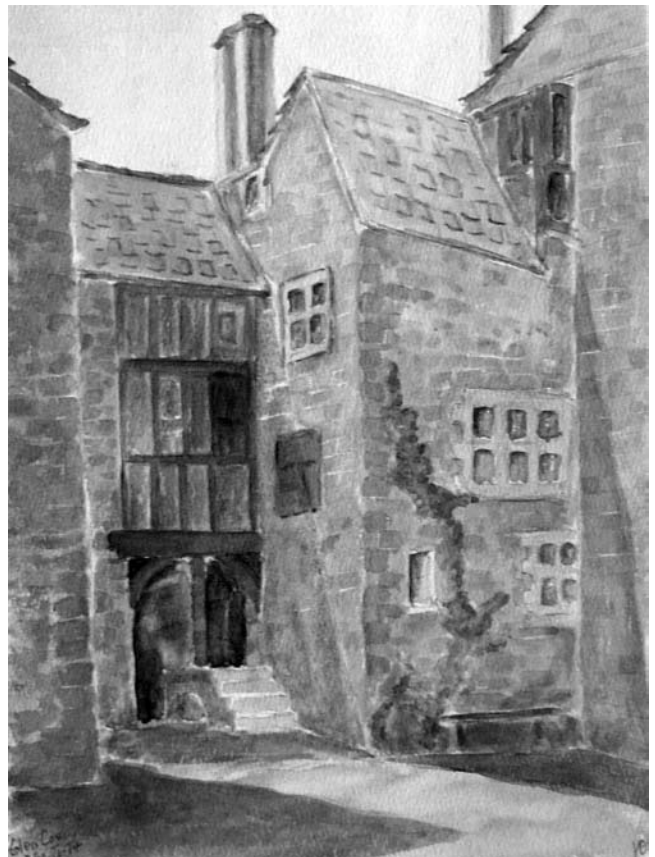
⁷Виставка картин Юрія Старосольського “Мандрівки з пензлем”, ОМУА.– Нью-Йорк.– Із 4 до 11 лютого 1979. Каталог.– Архів ХММ О.Новаківського у Львові.

⁸Бризгун-Соколюк О. Д-р Юрій Старосольський у Торонто // Новий Шлях.– Вінніпег, 1982.– Ч. 47.

⁹Каталог виставки Юрія Старосольського у Вашингтоні, жовтень, 1982. Машинопис.– Архів ХММ О.Новаківського у Львові.

Юрій Старосольський. Куточок Бомбея. 1975. Папір, олівець, акварель. 20,3 x 25 см.

Юрій Старосольський. Глен Ков. 1974. Папір, акварель. 29 x 21,8 см.

та рецензії засвідчили незвичайний авторитет Ю.Старосольського серед української культурної громадськості Америки та високу оцінку його діяльності як науковця, пластуна та художника. Так, кореспондент популярної в Америці газети "Свобода" писав з нагоди відкриття першої персональної виставки художника 1979 р. в Нью-Йорку: "Професор д-р Юрій Старосольський широковідомий нашій громаді з багатьох діянок його активності: він – Начальний Пластун, науковець і публіцист. Дехто міг би собі пригадати його блискучі есеї і не один вірш, але мало хто досі знав, що він не тільки мистець пера, але і пензля. Отже нічого дивного, що два зали приміщень ОМУА в Нью-Йорку не могли помістити всіх, що прийшли на відкриття цієї виставки"¹⁰.

"Входите на його виставку з почуттям романтики, – завважає у свою чергу відомий журналіст і публіцист Михайло Островерха, – "Маршрут" цих праць – це справжня поезія, туга душі до краси, до минулого й до нового, сучасного світу. Це твори з країни Дон Кіхота (Альгамбра та Гранада), із Риму (Арка Тита), із Швейцарії (гора Юнгфрау) та Німеччини (Кенігзее біля Берхтесгадену), із Індії (домик в Гімалаях), з Індонезії, Тайланду та Гаїті. Є тут і Манхеттен, і Гантер з нашою церковцею. А твори "Стара церква в Космачі" і "Нова церква в Космачі" (1939 р.) – це вже наявний доказ, що Юрій Старосольський нишком-тишком мандрує з пензлем уже найменше від 1939 р."

Сам художник так окреслював мету і значення своїх "мандрівок з пензлем": "Мені здається, що відтворювати краєвиди олівцем і фарбою є найкращим способом переживати природу. Збірка моїх рисунків із датами і місцем малювання є особливим записом з життя".

В Україні малярська творчість Ю.Старосольського впродовж багатьох повоєнних десятиліть була зовсім незнаною ні спеціалістам-мистецтвознавцям, ні тим більше широкому зага-

лу. Лише незначна частина його творчого доробку – олії, акварелі та деякі рисунки олівцем – зберігаються нині у власності львівської рідні художника – у родині Старосольських-Котлярчуків – та у фондівій збірці Національного музею у Львові¹¹. Саме ці твори дають нам уявлення про характер та особливості малярського бачення Юрія Старосольського. Його акварельні етюди відзначаються реалістичною достовірністю зображуваних архітектурно-пейзажних пам'яток із різних частин світу. В них прочитується ніжне поетичне чуття природи і водночас – чітка конструктивна логіка просторово-пластичних побудов, підкреслена контурним рисунком фломастера ("Пейзаж із замком", 1944 р., НМЛ; "Замкові мури в Дубровнику", 1970 р., "Італійський мотив", 1971 р.).

Натомість в олійних творах ("У нашому садку розквітла форзиція", 1969 р., НМЛ; "Літній пейзаж з деревом", власн. родини) Ю.Старосольський дає волю своїм схвильованим авторським емоціям. Його олійне малярство зраджує перейнятій ним колісь від свого вчителя О.Новаківського нахил до експресивного, пастозного письма та замишування до чистих, дзвінких барв.

Сьогодні, вдивляючись у творчий портрет Юрія Старосольського як митця, науковця, громадського діяча-патріота і, врешті, людини, яка за висловом його сучасників "імпонувала усім своєю щирістю, теплом і культурою", можемо сміливо причислити його до плеяди тих визначних творчих особистостей, які колісь торували нелегкий шлях до Незалежності України, утверджуючи духовно-культурну гідність свого народу.

¹⁰Б. а. ОМУА влаштувало виставку картин "Мандрівки з пензлем" Ю.Старосольського // Свобода.– Нью-Йорк, 1979.– Ч. 30.– 8 лютого.

¹¹Національний музей у Львові висловлює щире вдячність Дарії Котлярчук (з дому Старосольській) за подаровані нещодавно твори Ю.Старосольського з нагоди 100-ліття від дня народження митця.